

УДК 347.961

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-4-12>

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

Миць Олена Євгенівна,

ад'юнкт кафедри цивільно-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9284-089X>

***Анотація.** Ринкове реформування вітчизняної економіки вплинуло на систему страхування, яка зараз активно розвивається, відіграє важливу роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів цивільних правовідносин та сприяє зменшенню навантаження національної фінансової системи за рахунок компенсаційних виплат. Необхідність страхування у сучасних умовах соціальної та ділової активності не викликає жодних сумнівів, оскільки є найбільш зручним та гнучким інструментом для швидкого відшкодування збитків і втрат, що виникають у різних сферах життєдіяльності.*

Система державного страхування, що існувала в нашій країні за часів соціалізму, не передбачала страхування таких численних і різноманітних ризиків, які є на сьогодні, і була обмежена невеликою кількістю осіб. Розвиток і поява нових, соціально значущих видів професійної діяльності пов'язаний із запровадженням страхування цивільно-правової відповідальності за якість товарів, результатів виконаних робіт та наданих послуг, внаслідок чого було заподіяно шкоду споживачам та іншим третім особам.

У цивілістиці залишається недослідженим і дискусійним питання юридичної природи страхування професійної відповідальності. Не досить розроблене в науці питання існування прогалін у законодавстві, відсутність судової практики створюють широке поле для комплексного дослідження страхування професійної відповідальності.

***Ключові слова:** договір страхування професійної відповідальності, нотаріус, предмет договору, майнові інтереси, страховий інтерес, страхувальник, страховик, істотні умови договору.*

Myts Olena. Subject of the contract of professional liability insurance of the notary

***Abstract.** Market reforms in the national economy have affected the insurance system, which is now actively developing, playing an important role in ensuring the financial and economic security of civil relations and helping to reduce the burden of the national financial system through compensation payments. The need for insurance in today's social and business environment is beyond any doubt, as it is the most convenient and flexible tool for quick compensation of losses and damages arising in various areas of life.*

The state insurance system that existed in our country during the socialist era did not provide for insurance of such numerous and diverse risks as we have today and was limited to a small number of individuals. The development and emergence of new, socially significant types of professional activities is associated with the introduction of insurance of civil liability for the quality of goods, results of work performed and services rendered, which caused damage to consumers and other third parties.

The legal nature of professional liability insurance remains unexplored and controversial in civil law. The issue of the existence of gaps in legislation and the lack of judicial practice is not sufficiently developed in science, and this creates a wide field for a comprehensive study of professional liability insurance.

***Key words:** professional liability insurance contract, notary, subject matter of the contract, property interests, insurance interest, insured, insurer, essential terms of the contract.*

Вступ. Сучасна професійна діяльність нотаріусів є невід'ємним складником правової системи України. В контексті забезпечення правової відповідності та відновлення довіри громадян до нотаріальних послуг договір страхування професійної відповідальності

нотаріуса набуває особливого значення. У цій статті хочу приділити окрему увагу предмету договору професійної відповідальності нотаріусів, оскільки наявні наукові дослідження не знижують актуальності вибраної теми, питання, які порушуються в наукових

роботах, є досить дискусійними і вимагають додаткового опрацювання. З огляду на вищесказане, страхування є найбільш оптимальним механізмом компенсації збитків, пов'язаних із виникненням професійної відповідальності. Страхування відповідальності дозволяє розподілити ризик відповідальності щодо відшкодування збитків клієнту між певною кількістю осіб, поклавши його відшкодування на страхову компанію.

Матеріал та методи. Теоретичною базою дослідження під час розгляду цього питання послужили праці таких авторів, як: С. Хімченко, Т. Говорушко, О. Залетов, В. Комаров, О. Каун, В. Баранкова, Л. Горбач, С. Фурса, Т. Кілічава, П. Павлик.

Мета роботи – розкрити особливості предмета договору страхування професійної відповідальності нотаріуса в Україні та його значення для стабільності та відповідальності в нотаріальній сфері.

Результати. На сьогодні гарантією відповідальності приватного нотаріуса є страхування його професійної діяльності, оскільки кожна людина схильна до помилок, незалежно від досвіду. З огляду на те, що нотаріуси надають послуги, які пов'язані з нерухомістю чи іншим цінним майном, одна випадкова помилка може коштувати клієнту величезних фінансових втрат. У таких випадках страховий поліс допоможе покрити збитки та зберегти репутацію нотаріуса, а також довіру клієнта. Для низки професій, найбільш затребуваних у цивільних правовідносинах і які у разі надання певних видів послуг можуть завдати шкоди своїм клієнтам у процесі виконання професійних обов'язків, законодавець передбачив обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності.

Питання якості нотаріальних послуг, відповідальності нотаріусів та страхування їхньої професійної відповідальності висвітлювали у своїх роботах багато українських науковців, але на сьогодні уніфіковане розуміння предмета договору страхування професійної відповідальності досі відсутнє.

Так, у Законі України «Про нотаріат» у ст. 28 закріплено, що нотаріус, який займа-

ється приватною практикою, зобов'язаний укласти договір страхування своєї діяльності [1]. Це обов'язкове страхування має на меті забезпечення фінансової захищеності нотаріуса та відшкодування збитків, які можуть виникнути внаслідок недбалості, помилок або інших професійних порушень.

Слід зазначити, що держава не несе відповідальності за шкоду, заподіяну неправомірними діями приватного нотаріуса у разі здійснення ним нотаріальної діяльності функцій державного реєстратора прав на нерухоме майно [1]. Тобто правила про обов'язкове страхування ризику настання відповідальності стосуються тільки нотаріусів, які займаються приватною практикою, оскільки за діяльність державних нотаріальних контор, які здійснюють від імені України нотаріальні дії, відповідає держава [2, с. 64].

Умови, на яких укладається договір, зокрема це стосується і договору страхування професійної відповідальності, мають велике практичне значення, оскільки саме від них залежатимуть особливості договірних прав та обов'язків сторін, а також належне виконання зобов'язання. Істотні умови посідають ключову позицію, без їх погодження договір взагалі не вважається укладеним, відсутність будь-якої з них не дає змоги сторонам виконати свої зобов'язання [3, с. 83].

Очевидно, що договір страхування професійної відповідальності нотаріуса є різновидом договору страхування, зокрема страхування (професійної) відповідальності. З цього випливає, що істотні умови будуть однаковими, але з огляду на специфіку предмета страхування ці умови є унікальними та неповторними. Отже, ст. 982 ЦК України відносить предмет страхування, страховий випадок, розмір грошової суми, в межах якої страховик зобов'язаний провести виплату у разі настання страхового випадку (страхової суми), розмір страхового платежу та інші умови, визначені актами цивільного законодавства, до істотних умов договору страхування [4].

Я вважаю, що саме договір страхування сприяє збереженню довіри громадян до нота-

ріальних послуг, оскільки вони мають упевненість, що у разі помилки або недбалості з боку нотаріуса їхні права будуть захищені та збитки будуть компенсовані.

У цивілістичній доктрині мали місце спроби визначення предмета та об'єкта договору, проте єдиний погляд досі відсутній, на відміну від визначення відповідних положень у галузях публічного права. Так, у категоріальному апараті кримінального права чітко визначено поняття предмета та об'єкта кримінального правопорушення. Об'єктом кримінального правопорушення є ті суспільні відносини, на які посягає таке правопорушення, завдаючи їм певної шкоди, і які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність. До структурних елементів суспільних відносин відносять предмет, з приводу якого існують ці відносини, тобто предметом вважають будь-які речі матеріального світу [5, с. 100–105].

Відсутність спільних поглядів на предмет договору дозволяє виокремити досить різні погляди на сутність цього правового поняття:

– предметом договору страхування є майнові інтереси, які не суперечать закону і пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування); володінням, користуванням та розпорядженням майном (майнове страхування); відшкодуванням шкоди, завданої страхувальником третім особам (страхування відповідальності) [6];

– предметом договору страхування відповідальності виступає особливого роду послуга, яку страховик надає страхувальнику і яка полягає в прийнятті на страхування ризику в межах страхової суми [7, с. 55];

– предметом же договору страхування є зобов'язання страховика виплатити певну грошову суму у разі настання визначеної події. Інакше кажучи, предметом договору страхування є грошове зобов'язання [8, с. 5].

Можна зазначити, що є зміни назви ст. 4 Закону України «Про страхування», остання редакція якої «Предмет договору» [9], хоча у попередньому тексті у назві визначався об'єкт договору. Вважаємо, що зазна-

чені зміни повністю узгоджені зі ст. 980 ЦК України, яка називається «Предмет договору страхування» [4].

Серед істотних умов договору страхування у ч. 1 ст. 982 ЦК України визначено предмет договору страхування, посилання на об'єкт відсутнє, хоча зазначається, що істотними умовами можуть бути й інші умови, визначені актами цивільного законодавства [4].

Внаслідок чого можна звернути увагу на те, що сказав В. Никифорак, що поняття об'єкта та предмета, зокрема договору страхування відповідальності, не є однаковими. Під об'єктом страхування відповідальності можна розуміти законні майнові інтереси страхувальника, пов'язані з ризиком настання цивільно-правової відповідальності за ненавмисно завдану третім особам шкоду, а, як я раніше зазначала, предметом договору страхування відповідальності виступає особливого роду послуга, яку страховик надає страхувальнику і яка полягає в прийнятті на страхування ризику в межах страхової суми [7, с. 55].

Беручи це до уваги, слід звернутися до відповідних положень Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» та типових форм договорів страхування, в яких виокремлюється об'єкт договору, аналіз яких свідчить про те, що об'єкт також може виступати істотною умовою договору страхування, але закріплюється фактичним ототожненням з предметом [10]. Вважаю, що спроба вивести сутність предмета та об'єкта договору страхування буде ефективною лише на підставі застосування загальних положень про цивільно-правовий договір, договір страхування, страхові правовідносини, страхове зобов'язання, цивільні правовідносини.

Дія правових норм нерозривно пов'язана з правовими відносинами, які є способом існування цих норм. Внаслідок цього норми страхового права обмежуються формою правовідносин, пов'язаних зі страхуванням. Страхові правовідносини (зобов'язання) розглядаються як різновид цивільних правовід-

носин, у яких виділяються як загальні, так і специфічні характеристики. Своєрідність страхових правовідносин проявляється через традиційні складники будь-яких правовідносин (суб'єкт, об'єкт, зміст).

У доктрині об'єктом правовідношення вважається те, на що правовідносини покликані вплинути і на що мають істотний вплив. Як суспільний зв'язок між людьми, що встановлюється в результаті їхньої взаємодії, цивільні правовідносини опосередковують поведінку особи, тому як об'єкт цивільних правовідносин іноді розглядають поведінку його суб'єктів, яка спрямована на різного роду матеріальні та нематеріальні блага.

Виходячи з концепції, що благо пов'язується з позитивним змістом, у теорії та практиці застосування принципів страхування до правовідносин входять такі складники, як страховий інтерес, страховий випадок, страховий ризик, страхова виплата тощо, а об'єктом страхових правовідносин є майнові інтереси, що виступають як матеріальні та грошові цінності та нематеріальні особисті блага людини.

Основною причиною для виникнення страхових правовідносин є договір як юридичний факт, який породжує виникнення цивільних прав та обов'язків та опосередковує правові взаємини між його сторонами, тому погоджуємось з Н. Єлізаровою, яка вважає, що договір страхування розпочинає та опосередковує правові взаємини між його основними суб'єктами: страховиком та страхувальником та є головною підставою виникнення страхових правовідносин.

Як зазначає Т. Воробйова, відносини, що пов'язані із страхуванням, – це спеціальний вид правовідносин [12], тому їм притаманні особливості, зумовлені змістом зобов'язання, що встановлене договором. Бо предмет договору являє собою те, з приводу чого виникають договірні правовідносини, до об'єктів страхових правовідносин відносять матеріальні та грошові цінності (майно, доходи, ризики підприємницької діяльності, цивільну відповідальність з приводу можливої шкоди), нематеріальні особисті блага людини – життя,

здоров'я, працездатність, тобто ризик втрати сімейних доходів у зв'язку із втратою здоров'я або настанням смерті у період страхування.

Очевидно, що об'єкт страхових правовідносин має складну структуру відповідно до розподілу договорів страхування на види згідно зі ст. 980 ЦК України. Аналіз зазначених підходів демонструє, що об'єкт та предмет є тотожними.

Визначаючи предмет будь-якого договору страхування, необхідно відзначити, що суттєвою умовою для всіх видів страхування є страховий інтерес. Предмет договору в цьому випадку співпадає з поняттям об'єкта страхового правовідношення (зобов'язання), тобто зі страховим інтересом [14, с. 222].

У цивілістиці існує певна дискусія щодо цього питання. Наприклад, низка вчених вважають, що страхування професійної відповідальності нотаріуса – це страхування самої нотаріальної практики на випадок настання відповідальності перед клієнтом [14, с. 39].

Можна зазначити, що предметом договору тут виступає послуга з прийняття страховиком ризику негативних майнових наслідків для страхувальника, пов'язаних з відшкодуванням шкоди, завданої останнім.

Найбільш конкретне визначення надає О. Файєр: предметом договору професійної відповідальності нотаріуса є майновий інтерес, пов'язаний з відповідальністю нотаріуса перед клієнтом, правам і свободам якого може бути завдана шкода, внаслідок помилкових рішень або дій (бездіяльності) у разі надання нотаріальних послуг [2, с. 65].

Разом із тим законодавець висвітлює Порядок і правила проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 624. Порядком передбачено, що договори обов'язкового страхування укладаються на підставі письмової заяви страхувальника, складеної за формою, встановленою страховиком, яка містить інформацію про предмет договору та обставини, що мають істотне значення для оцінки ступеня страхового ризику і укладаються за фор-

мою типового договору, згідно з додатком, строком не менш як на один рік, а також страхова сума встановлюється за згодою сторін, але не може бути меншою, ніж тисяча мінімальних розмірів заробітної плати.

Слід відзначити, що у Порядку і правилах проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса, що затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 624, зазначено, що суб'єктами обов'язкового страхування є:

– страховики – фінансові установи, які отримали ліцензію на проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса;

– страхувальники – нотаріуси, які займаються приватною нотаріальною діяльністю (далі – приватні нотаріуси);

– треті особи – фізичні або юридичні особи, яким заподіяно шкоду внаслідок вчинення приватним нотаріусом нотаріальних дій та/або інших дій, покладених на нотаріуса відповідно до закону (далі – нотаріальні та/або інші дії).

Предметом у типовому договорі обов'язкового страхування є майнові інтереси, які не суперечать закону і пов'язані з обов'язком страхувальника відшкодувати шкоду, заподіяну третім особам внаслідок вчинення нотаріальних дій та/або інших дій, покладених на нотаріуса відповідно до закону або недбалості страхувальника [17].

Висновки. Договір страхування професійної відповідальності нотаріуса в Україні має широкий предмет, що включає захист майнових інтересів нотаріуса та відшкодування збитків постраждалим клієнтам. Його значення полягає в забезпеченні фінансової стабільності нотаріусів, відновленні майнового стану постраждалих та зміцненні довіри громадян до нотаріальних послуг.

Слід зазначити, що основними аспектами предмета договору страхування професійної відповідальності нотаріуса є:

1. Захист страхувальника: договір страхування гарантує захист правомірних майнових інтересів страхувальника (нотаріуса) в разі

настання його професійної відповідальності. Це охоплює виплату компенсації за фінансові збитки, які страхувальник може понести у зв'язку з неправильним виконанням нотаріальних послуг.

2. Відновлення майнового стану постраждалого: договір страхування також має на меті відновлення майнового стану потерпілого клієнта, який зазнав збитків внаслідок професійної недбалості нотаріуса. Страхова компанія зобов'язується відшкодувати збитки, яких зазнав клієнт через дії або бездіяльність нотаріуса.

3. Права та обов'язки сторін: договір страхування професійної відповідальності нотаріуса визначає права та обов'язки сторін – нотаріуса і страхової компанії. Нотаріус зобов'язаний вчасно сплачувати страхову премію та повідомляти про всі обставини, які можуть вплинути на страховий ризик.

Зі свого боку, страхова компанія зобов'язується виплачувати компенсацію в разі настання страхового випадку та дотримуватись умов договору. Тобто цей договір гарантує страхувальнику – нотаріусу – фінансову захищеність у разі настання його професійної відповідальності, зокрема внаслідок помилок, недбалості чи інших професійних порушень. Завдяки страхуванню нотаріус може бути впевнений, що фінансові зобов'язання, пов'язані зі збитками, будуть відшкодовані страховою компанією.

Однак предметом договору страхування професійної відповідальності також є захист інтересів клієнтів, які можуть зазнати збитків через дії або бездіяльність нотаріуса. В разі неправильного виконання нотаріальних послуг страхова компанія відшкодовує збитки постраждалому клієнту, сприяючи відновленню його майнового стану.

Укладання договору страхування професійної відповідальності нотаріуса є обов'язковим, згідно з українським законодавством. Це сприяє забезпеченню високої якості нотаріальних послуг та відповідальності нотаріусів перед їх клієнтами. Обов'язкове страхування професійної відповідальності забезпечує додатковий рівень захисту і гаран-

тує, що нотаріуси несуть фінансову відповідальність за свої дії та помилки.

Значення договору страхування професійної відповідальності нотаріуса полягає у дотриманні принципу «компенсації шкоди». В разі, якщо нотаріус вчинив помилку або допустив недбалість, яка спричинила збитки клієнту, страхова компанія виплачує компенсацію постраждалій стороні. Це дозволяє відновити майновий стан клієнта і відновити довіру до нотаріальних послуг.

Предмет договору страхування професійної відповідальності нотаріуса має велике значення для розвитку нотаріату в Україні. Він стимулює нотаріусів до більш відповідального та обережного підходу до своєї професійної діяльності. Крім того, це сприяє

забезпеченню високих стандартів якості нотаріальних послуг і створює механізми контролю за діями нотаріусів.

Отже, в договорі професійної відповідальності нотаріуса предметом буде правомірний майновий інтерес страхувальника (нотаріуса) у збереженні свого майнового стану на випадок настання його професійної відповідальності, а також спрямований на відновлення майнового стану потерпілого клієнта. Укладання договору професійної відповідальності є важливим кроком для нотаріуса, оскільки він забезпечує захист від фінансових ризиків та можливі претензії клієнтів. Правильно складений договір, відповідно до конкретних потреб нотаріуса, гарантує збереження його майнового стану та довіру з боку клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 39, ст. 383.
2. Фаєр О.А. Правове регулювання страхування професійної відповідальності нотаріусів в Україні та за кордоном. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. № 1042, 2013. С. 64–68.
3. Хімченко С. Особливості цивільної відповідальності нотаріуса. *Нотаріат для вас*. 2010. № 3. С. 81–85.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40–44, ст. 356.
5. Кримінальне право України. Загальна частина / М.І. Бажанова, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін. ; За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 480 с
6. Амеліна А.С. Поняття та ознаки страхового договору. *Електронне наукове фахове видання з юридичних наук «Правова просвіта»*. № 12, 2017. URL: http://www.pravo.nayka.com.ua/pdf/12_2017/24.pdf (дата звернення: 08.05.2023).
7. Никифорак В.М. Договір страхування відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 224 с.
8. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 18, ст. 78.
9. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 № 1961-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005, № 1, ст. 1.
10. Ільченко Г.О. Предмет та об'єкт як істотні умови договору страхування. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 1. С. 53–56.
11. Харитонов Є.О. Цивільне право України : підручник. Вид. 2, перероб. і доп. / Є.О. Харитонов, О.В. Старцев. Київ : Істина, 2007. 816 с.
12. Воробйова Т. Договір добровільного страхування медичних витрат як новий інструмент страхового ринку. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 3. С. 48–51.
13. Страхування : підручник. / За ред. В.Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
14. Павлик П.М. Нотаріат України : навчальний посібник для дистанційного навчання. / П.М. Павлик, Т.М. Кілічава. Київ : Університет «Україна», 2007. 201 с.
15. Цивільне право України: Альбом схем : Навчальний посібник. Вид. 3-тє, перероб. та доп. / За заг. ред. Є.О. Мічуріна. Харків : ФОН Мічуріна НО, 2010. 448 с.
16. Никифорак В.М. Договір страхування відповідальності. Чернівці : Рута, 2002. 248 с.

17. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса : Постанова. Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2015-п/conv#n49>.

References:

1. Pro notariat: Zakon Ukrainy vid 02.09.1993 № 3425-XII [About notary: Law of Ukraine from 02.09.1993 № 3425-XII]. (1993). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 39, p. 383 [in Ukrainian].
2. Faier, O.A. (2013). Pravove rehuliuвання strakhuvannya profesiinoї vidpovidalnosti notariusiv v Ukraini ta za kordonom [Legal regulation of professional liability insurance of notaries in Ukraine and abroad]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina – Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin*, 1042, 64–68 [in Ukrainian].
3. Khimchenko, S. (2010). Osoblyvosti tsyvilnoi vidpovidalnosti notariusia [Peculiarities of the civil liability of a notary public]. *Notariat dlia vas – Notary for you*, 3, 81–85 [in Ukrainian].
4. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV [Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 435-IV]. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 40–44, p. 356 [in Ukrainian].
5. Bazhanova, M.I., Baulin, Yu.V., & Borysov, V.I. (Eds.). (2004). *Kryminalne pravo Ukrainy [Criminal law of Ukraine.]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
6. Amelina, A.S. (2017). Poniattia ta oznaky strakhovoho dohovoru [Concepts and signs of an insurance contract]. *Elektronne naukove fakhove vydannia z yurydychnykh nauk «Pravova prosvita» – Electronic scientific publication on legal sciences “Legal Education”*, 12. Retrieved from: http://www.pravo.nayka.com.ua/pdf/12_2017/24.pdf [in Ukrainian].
7. Nykyforak, V.M. (2002). Dohovir strakhuvannya vidpovidalnosti [Liability insurance contract]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Pro strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 № 85/96-VR [On insurance: Law of Ukraine dated July 3, 1996, No. 85/96-VR]. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 18, p. 78 [in Ukrainian].
9. Pro oboviazkove strakhuvannya tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykiv nazemnykh transportnykh zasobiv: Zakon Ukrainy vid 01.07.2004 № 1961-IV [On mandatory civil liability insurance of owners of land vehicles: Law of Ukraine from 01.07.2004 № 1961-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 1, p. 1 [in Ukrainian].
10. Ilchenko, H.O. (2012). Predmet ta ob'ekt yak istotni umovy dohovoru strakhuvannya [Subject and object as a substantial conditional contract of insurance]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economy, finance, law*, 1, 53–56 [in Ukrainian].
11. Kharytonov, Y.O., & Startsev, O.V. (2007). *Tsyvilne pravo Ukrainy [Civil law of Ukraine]*. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
12. Vorobiova, T. (2007). Dohovir dobrovilnoho strakhuvannya medychnykh vytrat yak novyi instrument strakhovoho rynku [The contract of voluntary insurance of medical expenses as a new instrument of the insurance market]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 3, 48–51 [in Ukrainian].
13. Bazylevych, V.D. (Eds.). (2008). *Strakhuvannya [Insurance]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
14. Pavlyk, P.M. (2007). *Notariat Ukrainy [Notary of Ukraine]*. Kyiv: Universytet «Ukraina» [in Ukrainian].
15. Michurin, Y.O. (Eds.). (2010). *Tsyvilne pravo Ukrainy: Albom skhem [Civil law of Ukraine: Album of schemes]*. Kharkiv: FON Michurina NO [in Ukrainian].
16. Nykyforak, V.M. (2002). *Dohovir strakhuvannya vidpovidalnosti [Liability insurance contract]*. Chervivtsi: Ruta [in Ukrainian].
17. Pro zatverdzhennia Poriadku i pravyl provedennia oboviazkovoho strakhuvannya tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti pryvatnoho notariusia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the Procedure and the right to carry out mandatory civil liability insurance of a private notary: Resolution. Cabinet of Ministers of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2015-п/conv#n49> [in Ukrainian].